

POZNÁVÁME POSÁZAVÍ

› rozhovory › tipy na výlety › aktivní turistika › filmová místa

Posázavím po stopách zlaté šternberské hvězdy

Benešov, Český Šternberk, Konopiště, Jemniště, Líšno... Významná místa, která neodmyslitelně patří k Posázaví. Nespojuje je však jen geografická příslušnost k regionu, ale také jméno jednoho z nejstarších šlechtických rodů v České republice – Šternberků, kteří jsou, nebo v minulosti byli jejich majiteli. Jako vojevůdci, politici, diplomaté, vědci a donátoři zanechali významnou stopu v historii naší země.

ZDENĚK STERNBERG: Mým domovem je Posázaví

➤ Co se asi honí hlavou Zdeňku Sternbergovi, když z okna svého hradu, stojícího na skalnatém ostrohu v Českém Šternberku, shlíží dolů na řeku Sázavu? Možná vzpomíná na to, jak se kdysi při jarním tání valily jejím korytem mohutné ledové kry, jak z jejích vod vytáhl svou první štikou nebo jak se spolu s otcem nechal jejími vlnami unášet ze Zruče do Čerčan ve skládacím kajaku. „Je to ten nejdůvěrnější pohled, jaký znám,” říká potomek starobylého šlechtického rodu. Narodil se v roce 1923 a na hrad Český

Šternberk „byl převezen”, jak s úsměvem poznamená, když mu bylo osm dnů. A s přestávkou, vynucenou totalitou, zde žije až do současnosti.

Jaké bylo dětství na hradě Český Šternberk? Jak se příslušnost k jednomu z nejstarších českých šlechtických rodů projevila ve Vaší výchově – byli rodiče přísní?

Byl jsem druhý z devíti dětí. Vyrůstali jsme v dětských pokojích, hlídala nás pečovatka, kterou jsme vroucně milovali. Celé dny od rána do večera byla s námi, bydlela vedle v pokoji, starala se o všechno, malé děti převinovala a upravovala, větší pomáhala oblékat. Bylo zvykem, že odpoledne ve čtyři hodiny, protože po obědě se muselo spát, tak po tom odpoledním vyspání nás odvedli nahoru do pokojů, kde žili rodiče. Měli jsme tam hračky a v těch velkých komnatách jsme mohli řídit přibližně do šesti hodin, pak nás zase vzali zpátky do dětských pokojů. Byl to přísný řád... Ven na procházku jsme chodili s pečovatelkou, která tlačila kočárek s nejmenším dítětem a další děti vedla za ruku, nebo šly samy. Nechodili jsme do školy, i když ve vsi byla, její edukační úroveň byla ale dost nízká. Bylo proto zvykem soukromé vyučování a o pololetí a na konci roku se skládala zkouška. Dojížděl k nám z Rataj řídící učitel v důchodu pan Votruba, každý den parním vlakem přijel do Šternberka, vyšel nahoru na hrad, dostal svačinu, vyučoval mě tak do půl sedmé a pak jel zpátky domů, dennodenně. Mám na něj velmi dobré vzpomínky, protože jednak byl jako učitel velice profesně zdatný a pak měl plno učitelských vzpomínek a zkušeností. Tak to bylo po celé období obecného školství. Později pana Votrubu vystřídal středoškolský profesor Černý, který mě vyučoval tři roky gymnázia, to jsem pak skládal zkoušky v Praze v Arcibiskupském gymnáziu v Bubenči. V roce 1939, když se schylovalo k válce, mě otec zapsal jako řádného žáka gymnázia na pražském Smíchově, současně najal byt na Újezdě na Malé Straně, kde bydlel bratr mé matky, který měl povin-

nost dohlížet na mě a ochránit mě před nástrahami velkoměsta.

Mohlo by se zdát, že jste byl od svých vrstevníků z podhradí izolovaný. Měl jste mezi nimi kamarády? Chodil jste ven?

V prvních letech ani ne, až později, když jsem dorůstal. Bylo tady hokejové mužstvo, hrál jsem v útoku na pravém křídle a znal jsem všechny stejně staré kluky. Pak když jsem studoval v Praze – tehdy se vyučovalo až do soboty do 13 hodin – jsem na každý víkend jezdil z Wilsonova nádraží do Českého Šternberka. Ve vlaku byla spousta známých mládežníků, kteří jezdili na víkendy také ven z Prahy.

Řeka Sázava mě ale přitahovala. Jako dítě jsem se v ní často koupal, ne však

pod hradem, ale v nedalekých Čejkovicích, kde bylo koupaliště. Raději jsme ale chodili k Brtnickému rybníku. S řekou mám spojeny také vzpomínky na ledy, které se na ní objevily každoročně na jaře. Na mostě se vždy shromáždilo hodně lidí, kteří si nechtěli nechat ujít tu podívanou. Informace, že jdou ledy, se šířila velice rychle. Byl to zajímavý úkaz. S poklesem hladiny zůstaly na březích kry, které pak postupně odtávaly.

Pamatuji i vory na Sázavě, které voraři v zimě skládali z kmenů v pískovně pana Brouska a na jaře je spouštěli na vodu. Běželi jsme se na to dívat k jezu, protože tam to bylo zajímavé. Když první vor zamířil do propusti, začal táhnout ostatní, které byly na něj

Pokračování na straně 2 >>>

poznáváme
POSÁZAVÍ

Posázavím s novým tištěným průvodcem

Chcete vědět, jaké památky v Posázaví neminout, které přírodní zajímavosti navštívit, kam zajet za adrenalinovými zážitky? Pak si na své putování krajem kolem řeky Sázavy přiberte tištěného průvodce. Najdete v něm užitečné informace o zajímavých a dostupných místech regionu od Stvořidel po soutok Sázavy s Vltavou. Představuje nejen řeku Sázavu a její blízké okolí, tedy Jílovsko, Týnecko, město Sázavu, Český Šternberk, Kácovsko a Zručsko, ale také Benešov, Konopiště a Jemniště, Neveklovsko, Dolní Břežany, Průhonice nebo Velké Popovice. Jsou v něm tipy na výlety nebo služby i upoutávky na místa v Posázaví, která si „zahrála” ve filmech nebo seriálech. Publikace je k dostání zdarma a každoročně se aktualizuje.

Foto Pavel Radosta

ZDENĚK STERNBERG: Mým domovem je Posázaví

>>> Pokračování ze strany 1

navázané. Byl to ohromný tah, ale vory vydržely. Nebo když jsem v Sázavě chytil ryby. Chytil jsem štika, to byl zážrak, měla slabá dvě kila, šel jsem s ní od řeky přes obec a nesl jsem ji tak, aby ji všichni viděli.

Byl jste také nadšeným myslivcem, sokolníkem i fotografem. Jak jste si vybíral koníčky, podporovali rodiče Vaše zájmy? Když jsem byl větší, uchvátilo mě nadšení pro myslivost a moje babička, matka mého otce, mi darovala k Vánocům pušku flobertku, což byla senzacce. Otec to ale zařídil tak, že jsem s ní do lesa nesměl chodit sám. Naštěstí jsme měli na panství asi sedm hajných, kteří po revírech chodili pěšky, tak mě vždycky jeden z nich s sebou vzal. Střílel jsem veveryky a sojky, pokud jsem je tedy trefil. Tím, že jsem takto obešel všechny okolní revíry, znal jsem v nich skoro každý strom. Když ovšem začala válka, obsadili hrad Němci a zavedli tzv. vnucenou správu. Otcí odebrali všechna vlastnická oprávnění, zapečetili místnosti na hradě, zůstal nám jenom malý byt. Nesměli jsme do lesního úřadu, do našich závodů a pušky nám zabavili. V polovině 30. let minulého století jsem s rodiči občas zajížděl do Chotělic

Hrad Český Šternberk

Majestátní kamenné sídlo stojí na skalnatém ostrohu nad řekou Sázavou už více než 770 let. V jeho zdech se vystřídalo na 20 generací Sternbergů. Během prohlídky se návštěvníci seznámí s příběhy posledních majitelů a způsobem jejich života. Součástí expozice je unikátní sbírka mědirytin z období třicetileté války, která je jednou z největších monotematických kolekcí grafických sbírek v Evropě.

www.hradceskysternberk.cz

Foto Libor Sváček

Foto Libor Sváček

u Nového Bydžova ke strýci Bedřichu Mensdorffovi, který byl sokolníkem. Infikoval mě tím nadšením pro sokolnický lov. Rodiče tuto mou ušlechtilou zábavu sice přímo nepodporovali, ale tolerovali ji. Postupem času jsem vyzkoušel kromě jestřábů také lov s krahujci a poštolkami. Svě zkušenosti z práce s dravci jsem později shrnul v knize Sokolnictví, která je dosud jedinou českou odbornou publikací mapující toto nejstarší lovecké umění. K fotografo-

vání mě dovedl otec, který si koupil v 30. letech minulého století „lajku“ (Leica), což byla tehdy senzacce. Byl to dokonalý aparát, ten jsem po něm převzal a ještě před odchodem do emigrace jsem s ním fotografoval přírodu. Později jsem na to neměl čas a přestal jsem, znovu jsem začal až po odchodu do důchodu, kdy jsem od zaměstnavatele v Rakousku dostal na rozloučnou fotoaparát. Mám 32 alb, ale fotky z Posázaví v nich nejsou, nezůstaly mi –

po odchodu do emigrace byly všechny soukromé věci zničeny. Tu „lajku“ mám ale pořád, odpočívá v šuplíku a možná by ještě fotila.

Na hradě Český Šternberk žijete s přestávkami bezmála 70 let. S nadsázkou lze říct, že v okolí znáte každý strom. Které místo tu máte nejraději?

Je tady řada míst, která se mi velice líbí. Kdybych z nich měl vybrat, tak už od mládí jsem nadšený pro soutok Blatnice se Sázavou a dál proti proudu Blatnice. Z obou stran byl náš les, byly tam skály a celé prostředí bylo malebné, to mě vždycky fascinovalo. Posázaví je mým domovem a jsem tady rád.

Zdeněk Sternberg (1923)

Potomek starobylého šlechtického rodu, majitel hradu Český Šternberk. Po druhé světové válce studoval na právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, z politických důvodů ale neodpřemoval. Pracoval mimo jiné jako horník nebo kulíšák. Po roce 1968 s manželkou a synem emigroval a žil ve Vídni, po sametové revoluci se vrátil do Československa. Prezident Václav Klaus ho vyznamenal Medailí Za zásluhy.

JIŘÍ STERNBERG: Zámecký pán starostou

Život dokáže namíchat pestrý koktejl. Jiří Sternberg by mohl vyprávět. O dětství v západočeském Chodově, práci v klatovské sodovkárně, „kastelánování“ na hradě Český Šternberk... Ale hlavně o životě na zámku Jemniště, jehož pánem je už bezmála čtvrtstoletí. Brzy k tomu bude moci přidat ještě další zkušenost – na podzim 2018 se totiž stal starostou obce Postupice, jejíž částí je i Jemniště.

Ze západních Čech do Posázaví – tak by se dala stručně popsat Vaše dosavadní životní cesta. Jaká byla?

Narodil jsem se v Chodově u Sokolova v západních Čechách, později jsme se přestěhovali do Klatov. Na Jemniště jsem se dostal vlastně díky závěti. Zdejší zámek vlastnila před válkou prarabeta Terezie Mensdorff-Pouilly, Němci jí ho sebrali a po válce se do něj už zpět nenastěhovala. Když v roce 1985 zemřela, přinesl její manžel František ručně psanou závěť, ve které stálo, že odkazuje zámek se všemi polnostmi

mně, respektive mému otci Janu Boskovi Sternbergovi, protože vlastní děti neměli. Tehdy se ale vůbec nevědělo, jestli se závěť bude moci někdy aktivovat. Pak ale přišla sametová revoluce. V roce 1991 se rodina sešla v Českém Šternberku, aby se domluvila na restituci. Součástí tohoto setkání byl i výlet na Jemniště – tehdy jsem ho navštívil poprvé. Na hradě v Českém Šternberku jsem jako dítě několikrát byl, ale otec tam z pochopitelných důvodů nerad jezdil. Těžce nesl, že komunisté rodině hrad sebrali. Měl ho spojený s dobou, kdy tam vyrůstal. V roce 1991 jsem využil nabídku strýce Zdeňka a stal se na hradě Český Šternberk kastelánem. Zůstal jsem tam čtyři sezóny. A pak došlo i na zmíněnou závěť, zrestituovali jsme zámek Jemniště, v roce 1995 jsme se do něj přestěhovali a následující rok jsme ho otevřeli veřejnosti.

Bylo Vám tehdy 27 let, nebál jste se toho?

V praxi jsem využil to, co jsem si během čtyř let teoreticky vyzkoušel na Českém Šternberku. Na první pohled to bylo podobné, ale turistická sezona na hradě Český Šternberk vypadá úplně jinak než na zámku Jemniště. Největší problém byl zajistit průvodce. Nevěděli jsme ani, kolik lidí přijde. Když se teď podívám zpětně na návštěvnost, říkám si, že byla odvaha zámek otevřít.

V jakém stavu byly zámecké prostory, měli jste návštěvníkům co ukázat?

Zámek se tehdy neopravoval, prováděli jsme jen nutnou údržbu. Dva nebo tři roky předtím jsme začali obhospodařovat rybníky, které jsme si jako domnělí vlastníci pronajali od pozemkového fondu, jejich skutečné vydání proběhlo později. Na lesy jsme čekali ještě

déle, takže peněz moc nebylo. Většinu původního mobiliáře odvezla prarabeta ještě předtím, než zámek sebrali Němci, na Český Šternberk, kde zůstal až do restituce. I když si Národní památkový ústav vedl knihu konfiskovaných věcí, ne všechno se našlo. Část mobiliáře měla prarabeta také na faře v Postupicích, kde bydlela. To, co se nám nakonec vrátilo, stačilo na vybavení devíti zámeckých prostor na prohlídkovém okruhu. Postupně se nám ale zámek, kde s rodinou bydlím, podařilo zrekonstruovat. Kromě expozic jsme v něm vytvořili sály na oddávky, otevřeli Café Custoza a restauraci, v níž návštěvníci mohou ochutnat i zvěřinu z naší honitby, obnovili jsme také zámecký park. S úpravami pokračujeme i v současnosti.

Svazuje Vás nějak šlechtický původ?

Možná když jsem byl mladší... Ale když se to vezme do důsledku, všichni pocházíme z nějakého starého rodu, jenom ne u všech to někdo zaznamenal. Samozřejmě je to odpovědnost, ale že bych se při rozhodování řídil tím, co by na to řekl dědeček nebo prarabeděček, tak to ne. Každá doba je jiná, nabízí jiné možnosti, každý si žije svůj život sám za sebe a s vědomím, že budoucí generace ho budou hodnotit. Ale nemá smysl se tím enormně svazovat.

Pravdou je, že restituce zásadně změnila můj život. Samozřejmě byly věci, které jsme jako mladí nezkušené dělali špatně, například z dnešního pohledu bychom mohli při rekonstrukcích efektivněji využít peníze, něco bychom udělali jinak... Ale ničeho nelituji a určitě bych do toho šel znovu.

Co pro Vás znamená Posázaví?

Mám zdejší krajinu velmi rád. V Cho-

dově, kde jsem prožil svých prvních 15 let, jsem byl od té doby asi dvakrát – jednou jsem tam zavezl děti, aby viděly můj rodný panelák. Moc se to tam změnilo, ale vrátit bych se nechtěl, i když je to místo spojené s mým bezstarostným dětstvím. Druhou zastávku – Klatovy – mám zase spojení hlavně s krásnými studentskými léty nebo s prvním zaměstnáním v tamní sodovkárně. Ale nejdéle žiju v Posázaví a odsud bych už nešel. Věnuji se myslivosti, pohybuji se po lese, po naší malé honitbě kolem Postupic, je tam několik míst, na která si zajdu, když potřebuju vypnout, nějaké zvlášť oblíbené místo ale nemám. Líbí se mi ráz posázavské krajiny, je tu krásné.

Od loňského podzimu jste starostou Postupic. Proč jste se nechal zlákat komunální politikou?

Po 23 sezonách na zámku, kdy práce je sice každý den jiná, ale prakticky pořád stejná, jsem potřeboval změnu. Je pravda, že kdyby volební období nebylo na čtyři, ale na dva roky, tak by to stačilo. Práce na zámku se ale nechci absolutně vzdát, chci ji jenom omezit, a současný kolektiv spolupracovníků mi to umožňuje. Víím, že se na ně mohu spolehnout, aniž bych tam musel denně být. Teď tam jsem hlavně po odpovědněch a o víkendech.

Jiří Sternberg (1968)

Vyrůstal v Chodově a Klatovech, vystudoval gymnázium a později Zemědělskou fakultu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V roce 1995 restituoval zámek Jemniště, kde žije s manželkou Petrou a dětmi Vojtěchem a dcerou Izabelou. Od podzimu 2018 je starostou obce Postupice.

Zámek Jemniště

Od roku 1868 je spojován s rodinou Sternbergů. Nynější majitel Jiří Sternberg ho obývá s manželkou Petrou, synem Vojtěchem Václavem a dcerou Izabelou. Památku zrekonstruovali, zpřístupnili veřejnosti, zařídili expozice, vytvořili sály na oddávky. Otevřeli Café Custozu, kde prodávají originální domácí dezerty, v zámecké restauraci hostům vaří vlastní zvěřinu.

Současně s obnovou zámku věnují majitelé velkou péči také parku, který založil kolem roku 1725 František Adam Trauttmansdorff. Původní francouzskou zahradu pak koncem 18. století Jindřich Rottenhan přetvořil a rozšířil o přírodně krajinářský park. Současní majitelé obnovili systém cest, založili alpinium, rosarium, přírodní rybníček, opravili libosad, čestné nádvoří a vstupní lipovou alej, vysadili stovky rostlin a dřevin.

Z dílny zámecké paní pochází elegantní oblečení značky Hunting Dress Code Petra Sternbergová. Její dcera tvoří pod značkou Bela originální šperky z českých skleněných korálků a z vlastnoručně vyrobených vinutých perel.

www.jemniste.cz

IZABELA STERNBERGOVÁ: Komtesa s duší světoběžníka

Studuje dvě vysoké školy, vyrábí skleněné šperky, pěstuje exotické rostliny, obdivuje Leonarda da Vinciho... a miluje cestování. Její srdeční záležitostí je Itálie. „Mám Itálii v sobě hluboko zakořeněnou. Máma mi říká, že jsem tam musela prožít deset životů,“ usmívá se Izabela Sternbergová. I když v současnosti žije v Praze, jejím domovem je zámek Jemniště.

Dětství na zámku

Jako mladší ze dvou dětí Petry a Jiřího Sternberga si dětství na zámku užívala se vším, co k tomu patřilo. Partáky pro ni byli i zaměstnanci, s nimiž trávila volné chvíle v zámeckém parku. „Pořád jsem za nimi chodila, sledovala je a chtěla jim pomáhat, ať při výloveh rybníků nebo zahradničení. Bylo to pro mne velké dobrodružství. Když si z dětství něco vybavím, tak je u těch vzpomínek vždycky hodně kytek. V parku bylo pořád co dělat, rodiče nám do něj pořídili i zvířata. Dost mě to ovlivnilo – doslova jsem hltala knížky britského spisovatele Jamese Herriota s jeho příběhy ze života zvěrolékaře,“ vzpomíná drobná tmavovláška.

Výjimečnost prostředí, v němž vyrůstala, si tehdy neuvědomovala, přesto zásadně ovlivnilo její pohled na svět. Aby ne, když měla dědečka šlechtice. A v jejích očích prý býval rytířem, kterému byla ochotna odpustit i malé

lži. Třeba o jeho jizvě, která podle něj byla pozůstatkem bodnutí mečem. Že za jejím vznikem bylo prozaické nalehnutí na šroubovák, se dověděla až o hodně let později. „Byla jsem hodně ovlivněna tím, co mi říkal děda, i když jsem kvůli svému nízkému věku ne všechno chápala. Ale hrozně mě bavil, skvěle vyprávěl a já miluju vyprávění. V mých očích byl vždycky superhrdina s kordem, prostě princ. Hodně jsem narazila, když jsem později zjistila, že si dělal srandu,“ přiznává.

Šlechtický původ ji moc nesvazuje, i když určitý závazek cítí. „Když někdy udělám nějaký trapas, říkám si, že se mi děda Sternberg s babičkou smějí. Oba jsou už po smrti, ale právě na ně si vždycky vzpomenu,“ přiznává.

Přísnější ve výchově prý byla vždycky maminka, která i při dvou malých dětech dokázala vystudovat teologii. „Zvládala se starat o zámek i o nás. Pamatuji si její výborné svačiny, které nám dělala, byla jsem totiž hodně na jídlo a ona si mě přes něj uměla získat,“ přiznává Izabela. Tatínek vystudoval zemědělskou fakultu a Izabela jde v jeho šlépějích – studuje dálkově lesnictví. „Každý z rodičů nás naučil koukat na svět jiným pohledem a myslím, že jsme si z toho s bratrem každý namíchali dobrý koktejl,“ dodává s úsměvem.

Život na zámku ovlivnil i její pohled na bytovou estetiku. „Teď studuju v Praze a bydlím v malém bytě – tři kroky tam a tři kroky zpátky. Pořád mám pocit, že zavřením dveří ten prostor nekončí, že musí někde pokračovat,“ směje se.

Výlety za poznáním

Izabela si velice cení toho, že jí rodiče umožnili cestovat. Navštívila s nimi mimo jiné Thajsko, Tanzánii nebo Maroko. Další cesty absolvovala jen s bratrem. „Vždycky na prázdniny nám rodiče zaplatili studium v zahraničí, takže jsme byli v Kanadě, na Floridě, v Londýně,“ vypočítala. Domluví se anglicky a italsky. „Jednou bych chtěla umět aspoň pět jazyků. Přejde mi, že v každém jazyce je člověk trochu jiný, jinak se vyjadřuje,“ dodává. Brzy také zjistila, že nejlepším způsobem, jak se naučit cizí jazyk, je cestovat sám. „Osamostatnila jsem se a poznala, že spoustu věcí,

o kterých jsem si myslela, že nedám, jsem zvládla, a naopak. Teď už do světa jezdím nejraději sama. Batoh na cesty mám sbalený do dvou minut, hned bych mohla vyrazit,“ říká. V současnosti plánuje cestu s kamarády do Vietnamu.

Cestování jí ale dává mnohem víc než jen možnost procvičit si jazyk. Je pro ni obvykle také velkou kreativní inspirací. V Maroku poznala kouzlo keramiky, v Itálii ji uchvátila dovednost mistrů malířského plátna. „Moje velká láska je da Vinci, malování jsem ale vzdala, neumím to,“ poznamenala. Návrhy skleněných šperků, jejichž výrobě propadla, ale zvládne. V létě by ráda vyrazila do italského Murana na sklářský kurz. „Kurzy v Itálii jsou ale drahé, takže potřebuju ještě hodně dobré brigády, abych si ušetřila,“ plánuje.

Sklo ji uchvátilo už jako malou, když byla s rodiči na dovolené v Thajsku. Na trhu tam viděla nádherné skleněné šperky. „Podobné sehnala maminka o několik let později a prodávaly se u nás v obchůdku na zámku. Byly vyrobeny nějakou složitou uzlíkovou technikou, říkala jsem si, že to nikdy nezvládnou. Pak jsem našla na internetu video s nějakým návodem, korálky jsem podle něj začala navlékat a nakonec jsem si vytvořila vlastní postup. Miluju barvy, takže jsem nejprve vyráběla různobarevné kombinace z českých skleněných korálků. Pak jsem se naučila pracovat se sklářským kahanem a vyrábím na něm vlastní vinuté perle, moc mě to baví,“ prozradila.

Izabela si libuje, že na zámku má pro své koníčky dostatek prostoru. Skleník je plný tropických rostlin (citrusy plodí!), hrnčířnu má na půdě (jen se děsí, aby nepromáčela strop zdobený freskou, který je v místnosti pod hrnčířským kruhem), koutek pro kahan se našel v zahradnictví. „Jsem všude, místa v zámku jsou neomezená, tedy až na výstavní prostory,“ říká s nadsázkou.

Na cestě za splněním snů

Hodně času Izabela v současnosti věnuje studiu na Vysoké škole kreativní komunikace – chce se zaměřit na filmovou scénaristiku, k tomu dálkově studuje Fakultu lesnickou a dřevařskou České zemědělské univerzity. „Pořád mám ale pocit, že toho dělám málo,

že bych těch oborů měla zvládat víc,“ myslí si. Pod vlivem pobytů v Africe chtěla původně studovat afrikanistiku, nakonec si ale zvolila praktičtější obory. „Obě školy moje očekávání splňují, Afrika mi tam ale přece jenom trochu chybí, možná bych mohla zkusit studovat tropické zemědělství,“ vtipkuje. Do Afriky by se někdy ráda znovu podívala, zatím si o ní aspoň čte.

Kde bude Izabela za pět, deset let? „Rozhodně se nevidím v Praze v bytě, radši bych žila v domku na venkově, na dvorku měla slepice, v chlívků vepře,“ směje se. „Mám to v sobě zakódováno, šiju si na sebe ‚boudu‘ v podobě snu o starém domě nebo tvrzi. Mám ráda řemesla, chci si sama něco vyrobit, spravit, kutit... Nejlepší by bylo mít starý barák, který bych mohla opravit, nebo si postavit nový, ve kterém by bylo něco z nás,“ prozradila. Věřící, že dveře jemništského zámku bude mít stále otevřené. „Mám to tu moc ráda, baví mě a uklidňuje zdejší příroda, v mých vzpomínkách na dětství hraje celkově velkou roli,“ říká. A neváhá prozradit blízká místa, kam „utíká“ odpočívat a nabírat síly. Kromě parku u zámku Jemniště je to lesní zámek Podlesí. „Přestože je ve špatném stavu, je to moje srdcovka. Jezdím tam v létě větrat a představuju si, ve které místnosti bych měla postel, kde by stál stůl... Mám to tam moc ráda, je to takové doupě akorát na psaní a na čtení,“ uzavírá Izabela své vyprávění.

Izabela Sternbergová (1999)

Mladší z dětí Petry a Jiřího Sternberga, majitele zámku Jemniště. Studuje Vysokou školu kreativní komunikace a Fakultu lesnickou a dřevařskou České zemědělské univerzity. V budoucnu by se chtěla věnovat scénaristice. Jejím velkým koníčkem je příroda, cestování a řemesla – zejména výroba skleněných šperků.

Šternberkové na Konopišti

Zámek Konopiště, jedna z nejnavštěvovanějších českých památek, je spojován hlavně se jménem následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Více než 700letá historie tohoto sídla ale prozrazuje mnohem víc. Majiteli konopištského panství byla celá řada vlivných šlechtických rodů – Benešovicové, Hodějovští z Hodějova, Albrecht z Valdštejna, Michnové z Vacínova, Vrtbové z Vrtby, Lobkovicové... a taky Šternberkové.

Zámek Konopiště založil původně jako hrad podle vzoru francouzských kastleů – pevností s válcovými věžemi, parkánem, bránami a padacím mostem – nedaleko svého rodového sídla Benešova kolem roku 1294 pravděpodobně pražský biskup Tobiáš z Benešova. Po vymření Benešoviců přešlo Konopiště v roce 1327 do rukou jejich příbuzných Šternberků. A nebýt ničivého požáru v roce 1590, mohlo by se možná s jejich jménem toto sídlo spojovat dál. Ale obnova hradu, navíc velmi zadluženého, byla nad síly tehdejšího majitele Arkleba z Kunovic, vdovce po Alžbětě ze Šternberka. Ač nerad, musel Konopiště v roce 1602 prodat. V dobových dokumentech se píše, že Arkleb z Kunovic chtěl konopištský zámek po požáru zachovat a opravit, „protože však na panství váznou staré dluhy a břemena po předešlých držitelích, jejichž suma dostoupila výše 86 509 kop míšeňských 56 grošů a čtyři peníze, žádá sněm o povolení prodeje“. Kupcem se

stala Dorota Hodějovská, která zaplatila 110 000 kop míšeňských. Získala za ně spolu s Konopištěm také mimo jiné Kostelec nad Sázavou, Kožlí, pivovar se spilkou a sladovnou, poplužní dvůr, dvory Pomněnice, Vondřejovice, Radíkovice, Chvojen, zahrady, louky... Ale to už je jiná historie.

Petr ze Šternberka

Prvním významnějším členem rodu Šternberků byl Petr ze Šternberka, který bojoval po boku císaře Zikmunda proti husitům a padl v roce 1420 v bitvě u Vyšehradu. „Petr ze Šternberka vystupoval proti husitům, vdova po něm už ale dovolila uspořádat na Konopišti v roce 1423 husitský sněm znesvářených stran táboritů a pražanů,“ říká konopištská kastelánka Jana Sedláčková. Tento krok se podle ní ukázal ve světle následujících událostí jako velice rozumný – Konopiště díky tomu zůstalo nedotčeno husitskými nájezdy.

Zdeněk Konopištský ze Šternberka

Od roku 1440 vlastnil Konopiště Zdeněk Konopištský ze Šternberka, nejvyšší královský purkrabí. Vysokou funkci zastával už za vlády Ladislava Pohrobka, který si za své sídlo zvolil Prahu a za manželku vybral francouzskou princeznu Magdalénu, dceru Karla VII. „Během října roku 1457 vyslal Ladislav do Paříže okázalou delegaci, která měla nevěstu přivést. V mezinárodním průvodu nechybělo 700 jezdců ani ukázka slavné vozové hradby.

V čele české části byl nejvyšší purkrabí království Zdeněk Konopištský ze Šternberka. Poselstvo skutečně vyvolalo náležitý úžas, francouzští kronikáři jej líčili jako nejkrásnější a největší, jaké kdy do Francie přišlo,“ píše se v historických záznamech. Sedmnáctiletý Ladislav ale během příprav na svatbu náhle onemocněl a zemřel. Po jeho smrti byl českým králem korunován Jiří z Poděbrad, jehož první manželkou byla Kunhuta ze Šternberka, která se narodila v roce 1425 na Konopišti.

Velký podíl na volbě Jiřího z Poděbrad českým králem měl Zdeněk Konopištský ze Šternberka, který pak i za jeho vlády zastával funkci nejvyššího purkrabího. Přátelství obou mužů ale skončilo v okamžiku, kdy se Zdeněk Konopištský v roce 1465 přidal k Zelenohorské jednotě a stal se hlavním odpůrcem krále. O dva roky později Jiří z Poděbrad nechal kvůli nepokojům obsadit sídla svých odpůrců. Královská vojska v počtu 2 000 mužů obléhala Konopiště dlouhých 18 měsíců, dobýt se ho ale nepodařilo a posádka hradu se nakonec za výhodných podmínek sama vzdala. Panství s hradem pak získal Hynek z Münsterberku, syn krále Jiřího. Potomkům Zdeňka Konopištského, Jaroslavovi a Zdislavovi, jej vrátil až Vladislav II. Jagellonský v roce 1479.

Jan ze Šternberka

Dalším z významných majitelů Konopiště byl Jan ze Šternberka, komoří arcivévody Ferdinanda II. Tyrolského. Za jeho držení zámek prodělal spoustu zajímavých stavebních úprav, které se týkaly hlavně horního severního paláce. V něm byl pravděpodobně v roce 1576 ubytován císař Rudolf II. s rodinou, který se na Konopišti zastavil během své cesty z Lince do Čech. Čtyřicetiletý panovník tehdy cestoval do Prahy zařídit pohřeb svého zesnulého otce Maxmiliána II. V početné výpravě byla jeho matka Marie, která byla sestrou španělského krále Filipa II., i bratři Maxmilián a Matyáš. „Na Konopiště přijeli 23. prosince a strávili tady den a noc. Ubytování byli s největší pravděpodobností v horním severním paláci. Z té doby se tam zachovala spousta gotických prvků, ať už se jedná o skřípkovou klenbu nebo rozložení místností,“ uvedla kastelánka. A právě osudovému spojení Františka

Ferdinanda d'Este s předky z habsburského rodu, kteří nosili jméno Rudolf, bude letos věnována nová večerní prohlídková trasa na Konopišti.

Moc a sláva – pocta Rudolfům

„Zaměřujeme se obecně na témata, která se týkají hlubší historie, a více než 700letá minulost Konopiště už něco znamená. Bylo spravováno významnými rody, dotkla se ho řada významných událostí,“ říká Jana Sedláčková. Připomněla, že letos mimo jiné uplyne 130 let od tragické smrti arcivévody Rudolfa (syna císaře Františka Josefa I. a jeho manželky císařovny

Alžběty Bavorské), následníka rakousko-uherského trůnu a bratrance Františka Ferdinanda d'Este. Korunní princ se v roce 1889 zastřelil v loveckém zámečku Mayerling. Rudolf jezdil na lovy na Konopiště v době, kdy jej vlastnili ještě Lobkovicové, a byl to právě on, kdo dal arcivévodovi Františku Ferdinandovi tip na koupi zdejšího zámku. Sochu Rudolfa v nadživotní velikosti dostal arcivévoda František Ferdinand v roce 1913 od českých šlechticů k 50. narozeninám.

„Řekli jsme si ale, že jenom jeden Rudolf je na historii Konopiště málo a že připomeneme i další dva – Rudolfa I. a Rudolfa II., jejichž jména jsou s Konopištěm také spojována,“ popsal kastelánka. Rudolf I., první mocný Habsburk a vítěz nad Přemyslem Otakarem II. v bitvě na Moravském poli, sehrál roli v událostech, jež ovlivnily stavební podobu Konopiště. Po vyhrané bitvě obsadil Rudolf I. Moravu, Čechy tehdy plenila vojska Oty Braniborského, poručníka Přemyslova syna Václava II. Tobiáš z Benešova proto své sídlo postavil jako obrannou a nedobytnou pevnost a na konci 13. století jej dal Václavu II., po jeho návratu ze zajetí, k dispozici. První ženou Rudolfa I. byla Gertruda z Hohenbergu. Její rod sice později vymřel, v historii se však dvakrát obnovil – poprvé mohli přídomek z Hohenbergu používat nevlastní synové Ferdinanda II. Tyrolského, ve druhém případě jej císař František Josef udělil manželce Františka Ferdinanda Žofii Chotkové.

„Při večerních prohlídkách zmíníme Rudolfa I. i Gertrudu z Hohenbergu, ukážeme stavební historii sídla, vysvětlíme, co se v daném období ode-

hrálo. Připomeneme braniborské války, návrat Václava II. ze zajetí. Potom budeme připomínat císaře Rudolfa II., jeho návštěvu na Konopišti a další, pro Čechy nejzajímavější a nejznámější souvislosti s touto osobností. Když se řekne Rudolf II., tak si samozřejmě každý vybaví jeho umělecké sbírky, alchymii a Prahu jako centrum

Evropy. Ale málokdo si už jeho jméno spojí s lékařem Janem Jeseniem, který v té době působil v Praze, provedl první pitvu lidského těla a mezi jeho studenty na vysoké škole byl i známý kat Mydlář,” prozradila Jana Sedláčková. S těmito Rudolffy, mocnými, slavnými a melancholickými velikány, se návštěvníci budou moci při večerních

prohlídkách „setkat“ v nejzajímavějších zákoutích a salonech zámku Konopiště.

Nutná je předchozí rezervace na: rezervace@zamek-konopiste.cz. Další informace jsou na: www.zamek-konopiste.cz

Zámek Konopiště

Založil ho nedaleko svého rodového sídla Benešova kolem roku 1294 pravděpodobně pražský biskup Tobiáš z Benešova, a to podle vzoru francouzských pevností. Po vymření Benešoviců přešlo Konopiště v roce 1327 na 275 let do rukou Šternberků. V 17.–19. století se pak v držení Konopiště vystřídala celá řada vlivných šlechtických rodů. V roce 1887 koupil panství arcivévoda František Ferdinand d'Este, který nechal zámek přestavět v historizujícím stylu a jeho okolí přeměnil v krajinářský park. Založil v něm Růžovou zahradu se skleníky a do zámku umístil své rozsáhlé sbírky.

V roce 1921 převzal Konopiště od arcivévodových dědiců československý stát a zámek i s parkem zčásti zpřístupnil veřejnosti. Za 2. světové války byl v Konopišti hlavní štáb jednotek SS. Po osvobození byl zámek znovu zpřístupněn veřejnosti, a to v podobě, kterou mu dal František Ferdinand d'Este. Zámek nabízí čtyři prohlídkové okruhy, Muzeum sv. Jiří, Střelnici a návštěvu přílehlé Růžové zahrady se skleníky. Zámecký příkop obývá medvěd Jiří.

Šternberkové a zámek Líšno

Starobylé sídlo schované pod rouškou historizujícího romantismu ukrývá ve svých zdech nemálo příběhů. Třeba ten o háji lískových oříšků, který mu dal jméno (Léščen/Léštno/Lišno). Ale vyprávět zde může doslova každý kámen.

Na místě nynějšího zámku v Líšně stával v bažinaté krajině hrad Lešno opevněný příkopem a násypy. Založil ho v roce 1367 Beneš z Dubé. Později se hradu ujal jeho syn Václav z Dubé, který doprovázel mistra Jana Husa do Kostnice. K husitům se však nepřidal, tábořské vojsko proto lešanský hrad v roce 1420 oblehlo, po uzavření příměří ale odtáhlo. V polovině 15. století je Líšno spojováno se jménem Holických ze Šternberka. V jejich držení bylo i v roce 1467, kdy hrad dobyla a vypálila vojska krále Jiřího z Poděbrad. Panství poté

získal králův syn Hynek z Münsterberku a zpět do rukou Šternberků, konkrétně Petra Holického ze Šternberka, ho vrátil až v roce 1478 Vladislav Jagellonský. Holičtí vlastnili Líšno následujících více než 150 let a stalo se jejich hlavním sídlem. Přeměnili ho v malou šlechtickou rezidenci, která v době své největší slávy hostila řadu významných osobností, mimo jiné poslední Rožmberky Viléma a Petra Voka.

V roce 1872 zámek koupil průmyslník Vincent Daněk von Esse (Čeněk Daněk) a zahájil jeho rozsáhlou desetiletou pseudoslohovou přestavbu, jejíž podobu si zámek udržel do současnosti. Majitel tehdy nechal zasypat příkopy a vybudovat romantický park s altány a sochami, dřevěnou lodžii vyzdobil malbou rytířů a nechal postavit

a vysvětit novou kapli Všech svatých. Po smrti Čenka Daňka spravoval panství jeho syn. V roce 1945 zámek s parkem stát vyvlastnil a předal Československému červenému kříži, který zde vybudoval školicí středisko. Díky tomu byl zámek ušetřen násilných přestaveb. Od roku 2014 má zámek nového majitele, který památku postupně obnovuje. Veřejnosti je nepřístupná.

Strašidelný, možná až hororový vzhled zámku Líšno učaroval filmařům. Do jeho kulís zasazují čeští i zahraniční tvůrci své romantické i psychologické příběhy. V prostorách zámku se točily historické filmy, pohádky i detektivky, mimo jiné Hříšní lidé města pražského, Třicet případů majora Zemana, Malvína nebo Strašidla. Podrobnosti jsou na www.zameklisno.cz.

Do skleníku u zámku Konopiště přijel na výstavu František, omylem považovaný za japonského umělce, ve filmu Jáchyme, hoď ho do stroje.

Na nádvoří zámku Konopiště přijel Nývt, dvojník následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este, ve filmu Jára Cimrman ležící, spící.

Na zámku Líšno měl své sídlo zlý kníže Honorád z pohádky Slíbená princezna, natočené na motivy oblíbené Zlatovlásky.

Želetinka u Konopiště se proměnila v hřebčín v jednom z dílů seriálu Sanitka, který líčí případy lékařů pražské záchranné služby.

Chodby zámku Konopiště, který se proměnil v sídlo prince Leopolda v americko-českém dramatu Iluzionista.

Benešov se zlatou šternberskou hvězdou ve znaku

Benešov byl se jménem Šternberků, jednoho z nejstarších českých šlechtických rodů, spojen 260 let. Důkazem tohoto historického spojení je jeho městský znak – osmicípá zlatá hvězda v modrém poli.

Benešov byl založen pravděpodobně ve 2. polovině 11. století jako opevněný dvorec, který chránil významnou zemskou cestu spojující Prahu s jižními Čechami a Rakouskem. Jeho vznik je

lem i rozsáhlé náměstí. Ve druhé polovině 13. století byl majitelem Benešova pražský biskup Tobiáš z Benešova, který podle některých autorů přenesl rodové sídlo z Benešova na Konopiště.

Poslední žijící příslušník rodu Benešoviců, kanovník pražského kostela Tobiáš, daroval v roce 1327 konopištské panství svému příbuznému Zdislavovi ze Šternberka, v držení Šternberků pak bylo dalších 260 let. Do osudu panství významně zasáhl zejména odpůrce husitství Petr ze Šternberka, který v čele

spojován s rodem Benešoviců. Ti zde postupně vybudovali významné sídlo městského typu, jehož součástí byl kostel zasvěcený sv. Mikuláši, minoritský klášter, kostel sv. Alžběty se špitá-

královské jízdy na podzim 1419 napadl u Živohoště husity směřující na pouť do Prahy. V reakci na to husité vpadli do Benešova a zapálili zdejší kostel s farním dvorem. Při požáru vyhořel

Torzo minoritského kláštera

téměř celý Benešov, poškozený klášter se ale podařilo brzy opravit.

Výraznou stopu v historii města zanechal i další ze Šternberků – Zdeněk, který kolem roku 1440 zdědil konopištské panství s Benešovem. Poté, co přešel na stranu odpůrců Jiřího z Poděbrad, oblehla králova vojska na dlouhých 18 měsíců Konopiště. To negativně poznamenalo také prosperitu nedalekého Benešova. Rozbroje ustaly až v roce 1478 a o rok později bylo Konopiště s Benešovem vráceno synům Zdeňka ze Šternberka.

Po husitských válkách patřil Benešov mezi nejvýznamnější česká města. Svědčí o tom i fakt, že poskytl útočiště dvěma zemským sněmům – v roce 1451 zde Jiří z Poděbrad jednal o smíření s katolickou Evropou, v roce 1473

se tu vdova po něm Johanka z Rožmítálu pokoušela sjednat pro české království dočasný smír a vyzvala české panstvo, aby zanechalo vzájemných rozbrojů.

Na přelomu 15. a 16. století zaznamenal Benešov velký rozkvět. Centrem městské zástavby zůstalo náměstí, ale stavělo se i mimo něj. Uprostřed tržnice vznikl blok s radnicí, chlebnými a masnými krámy, rozšiřovala se domovní zástavba. U farního kostela byla škola, město mělo lázeň, šatlavu i pastoušku. Benešovští měšťané drželi zřejmě i právo várečné a právo šenku vína, které jim potvrdil v roce 1595 Arkleb z Kunovic, vdovec po Alžbětě ze Šternberka, poslední svého rodu na Konopišti.

Více informací na:
www.benesov-city.cz

Benešov

Původní opevněný dvorec zřejmě ve 2. polovině 11. stol. založil a po sobě pojmenoval jistý Benedikt (Beneš). Toto místo pak bylo hlavním sídlem pánů z Benešova až do r. 1318, kdy získali nedaleký hrad Konopiště a dvorec opustili. Při něm vznikla osada, v roce 1327 poprvé připomínaná jako městečko a v roce 1512 jako město, jejímž jádrem bylo prostorné tržiště (dnešní Masarykovo náměstí). V 18. století se stal Benešov centrem kultury a vzdělanosti, k čemuž přispěla hlavně nově založená piaristická kolej. Od konce 19. stol. se stal majitelem zdejšího panství následník trůnu František Ferdinand d'Este, který je neodmyslitelně spjat se zámek Konopiště. Za nacistické okupace v roce 1942 byla část města násilně vystěhována kvůli zřízení rozsáhlého cvičiště SS.

Nejstarší dochovanou stavbou v Benešově je **kostel sv. Mikuláše** vybudovaný ve 2. polovině 13. století. Dominantou města je **torzo minoritského kostela Nanebevzetí Panny Marie** postaveného v 13. století, který v roce 1420 vypálili a pobořili husité. K významným památkám ve městě patří **dřevěná zvonice** stojící před vchodem do kostela sv. Mikuláše na Karlově, v jejímž zdivu je snad částečně zachována jedna z původních věží chrámu. Nynější podobu získala po opravě v roce 1828. **Dolní zvonice** na Karlově, původně dřevěná, se připo-

Piaristická kolej

Nová radnice

Císařský salonek

Zvonice s kostelem sv. Mikuláše

míná už v roce 1627 a její nynější zděná podoba pochází z 1. třetiny 19. století. Je v ní zavěšen jeden z nejstarších zvonů v Čechách zvaný „Ave Maria“, který vyrobil v roce 1322 mistr Rudger. Další zajímavou stavbou je **piaristická kolej s barokním kostelem sv. Anny**, která byla postavena na počátku 18. století podle plánů Giovannioho Battisty Alliprandiho. **Nová radnice** (nynější sídlo městského úřadu), která byla obnovena podle projektu arch. Josefa Pleskota, získala cenu Grand prix Obce architektů za rok 1995.

Zajímavým turistickým cílem je budova železniční stanice s **Císařským salonkem**. Její původní jižní část byla postavena v roce 1872, severní část byla přistavěna koncem 90. let 19. století, stejně jako Císařský salónek – luxusní čekárna pro následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este při jeho cestách železnicí.

Stavebními památkami, které dokumentují život židovské komunity na území města, jsou starý **židovský hřbitov** s nejstarším náhrobkem z roku 1687, židovský památník a nový hřbitov. V bývalé modlitebně na novém židovském hřbitově byla v roce 1995 otevřena stálá expozice věnovaná obětem 2. světové války.

MUD* Benešov – dům plný historie, umění a kultury

Prohlédnout si výstavu, pobesedovat, zúčastnit se výtvarného workshopu, ale také posadit se do čítárny s knížkou a dobrou kávou v ruce nebo „utéct“ z ruchu městských ulic do klidné oázy zdejšího dvorku mohou návštěvníci Muzea umění a designu (MUD*) v Benešově. Krásná secesní budova na Malém náměstí, která v roce 2018 prošla rekonstrukcí, je totiž mnohem víc než historickým skanzenem. Je moderním, otevřeným prostorem respektujícím přání svých návštěvníků. A ti to dokáží ocenit.

„Mám velkou radost, že k nám lidé opět nacházejí cestu. Mnozí se k nám vrátili, přibyli k nim noví, chodí mladí, rodiny s dětmi, o víkendech jezdí turisté. A to navzdory tomu, že jsme zavedli vstupné, v základní verzi 60 Kč. Před rekonstrukcí bylo vstupné dobrovolné, přesto byla návštěvnost muzea malá, lidé chodili jen na akce do Šimovy síně nebo na festivaly, víc jsme jim neuměli nabídnout,“ říká Lenka Škvorová, pověřená řízením muzea. Rostoucí popularita muzea je podle ní výsledkem práce týmu lidí, který se podařilo vytvořit a který dokázal nemožné – v šibeničním termínu zvládnout rozsáhlou rekonstrukci, a umlčet tak všechny kritiky.

Kolíbal, Šetlík, Šimotová, Kolář, Ženatá, Hábl...

MUD* zahájilo po rekonstrukci provoz v září 2018 pěti výstavami, které představily například díla Jiřího Koláře nebo Adrieny Šimotové ze sbírky Jiřího Šetlíka, Stanislava Kolíbala nebo Zdenka Kirchnera. Své dílo zde už prezentovala také Kamila Ženatá, Veronika Šrek Bro-

mová, Jaroslav Vančát, Viktorie Černegová a Olga Sosnowská, Kristína Honzírková nebo Jiří Voves, v září tu bude vystavovat Patrik Hábl.

„Naprostým úspěchem bylo, že s námi autorskou instalaci při znovuotevření vytvořil umělec evropského formátu Stanislav Kolíbal, který letos bude reprezentovat Českou republiku na mezinárodním bienále výtvarných umění v Benátkách. Hodně nám pomohlo i to, že jsme se mohli zaštitit Jiřím Šetlíkem, který za minulého ředitele věnoval muzeu velkou sbírku. Její část jsem zpracovala v rámci svého studia dějin umění. K tomu jsem potřebovala autentické výpovědi Jiřího Šetlíka, navázala jsem s ním proto kontakt a vedla s ním rozhovory. Seznámila jsem se s jeho rodinou a vydali jsme k této sbírce katalog. I díky tomu muzeum získalo jméno a taky přízeň Stanislava Kolíbala, který je nejlepším přítelem Jiřího Šetlíka,“ popsala Lenka Škvorová, jak se MUD* podařilo spojit s výtvarníky zvučných jmen.

Z ošklivého káčátka sebevědomá labuť

Parafrází motta známé pohádky by se dala shrnout rozsáhlá přeměna secesní budovy MUD*. Před jeho zaměstnanci stál na počátku nelehký úkol – vyklidit prostory zaplněné bez ladu a skladu stovkami exponátů. „Shodou okolností se podařilo hned na začátku vybudovat profesionální depozitář v piaristické koleji na Masarykově náměstí, hodně to pomohlo. Neměli jsme ani zázemí pro zaměstnance, paralelně jsme tedy budovali kancelář a kuchyňku. Původně jsme si mysleli, že jenom vymalujeme, dáme novou podlahu a muzeum rychle otevřeme. Ale při vyklizení jsme objevili zazděné dveře, o kterých jsme neměli tušení. Pozvali jsme si ke konzultaci architektky Luboše Klabíka a Tomáše Klapku ze spolku archibn. Až asi na dvě místa navrhli obnovit původní dispozici a nechat celý prostor průchozí,“ popsala Lenka Škvorová. Studie rekonstrukce budovy pak byla dílem Marcely Steinbachové, architektky roku 2016, a jejího ateliéru SKUpina.

Období samotné stavby nebylo kvůli přesně stanovenému (a šibeničnímu) termínu znovuotevření muzea vůbec jednoduché. „Nemohli jsme si dovolit skluz, jsem proto ráda, že se všechno podařilo dodržet. Bylo to těžké, sáhli jsme si až na dno. Pozitivní je, že jsme se všichni semkli a dokázali nemožné, což bylo nejdůležitější. Byla to naše obhajoba před všemi kritiky, které jsme tím dokázali umlčet,“ dodala Lenka Škvorová.

Secesní dům na Malém náměstí v Benešově nechala postavit v letech 1904–1905 pro své účely Okresní hospodářská záložna podle architektonického návrhu místního stavitele a projektanta Marcela Dusila. Budova je chráněnou kulturní památkou. Po válce v domě sídlila řada kulturních institucí a prošel řadou necitlivých úprav. Původní secesní ráz mu byl navrácen až ke konci minulého století. Od roku 1990 zde funguje galerie, dnešní MUD*, o dva roky později zde

otevřelo své expozice Muzeum umění Podblanicka. V objektu má sídlo také výtvarný obor Základní umělecké školy Josefa Suka. Podle Lenky Škvorové by se obě instituce – Muzeum Podblanicka i umělecká škola – v budoucnu měly přestěhovat do svých prostor a MUD* by mohl svoje expozice rozšířit.

Do MUD* na výstavy, besedy, filmy, koncerty i za dobrou knihou

Díky rekonstrukci se podstatně rozšířily výstavní prostory muzea. Vedle původní Šimovy síně, pojmenované podle benešovského malíře a hudebníka Ladislava Šímy, vznikly tři nové výstavní sály, dílny nebo čítárna s kavárnou.

V expoziční prostory se proměnil také sklep a dvorek. „Pokračujeme v tradičních akcích, například Literárním festivalu nebo festivalu Jeden svět, konají se tu dny architektury. Spousta věcí je ale nových, třeba Večery s..., na něž zveme známé osobnosti. Jako první tady byl v březnu fotograf Robert Vano a zájem lidí nás překvapil – lístky byly vyprodány během deseti dnů. Chceme se účastnit Festivalu muzejních nocí, Nocí literatury, čeká nás sochařské sympozium. Rádi bychom se sochami více pronikli i do veřejného prostoru. V posledních letech probíhají v Česku dva zajímavé projekty – Sochy ve městě a Skulpture Line – sochy předních českých sochařů se rozmístí po městě, například na hlavních ulicích nebo náměstích. My máme zatím sochu před muzeem a budeme ji pravidelně obměňovat, v budoucnu bychom sochy chtěli rozšířit i do dalších částí města,“ konstatovala Lenka Škvorová.

Osvědčila se i dramaturgie společných vernisáží několika výstav. „Připravíme tři nové expozice a uděláme jejich společnou vernisáž. Je pak skvělé, když dům večer ožije, rozsvítí se, lidi jím korzují, povídají si, dají si víno, je to moc krásné,“ uvedla Lenka Škvorová. Nová koncepce muzea podle ní nepočítá s vytvořením stálých expozic, ale pravidelnou obměnou stávajících. Chtějí tak nalákat místní i turisty k opětovným návštěvám.

Novinkou v MUD* je lektorská dílna nabízející výtvarné a edukační aktivity pro školy nebo rodiny s dětmi, jednou do měsíce se tu konají také sobotní celodenní výtvarné dílny pro děti.

O prázdninách nabídne muzeum dětem také dva turnusy příměstského, výtvarně zaměřeného tábora. V celodenním programu bude čas i na vycházky, aktivní pohyb nebo návštěvu ateliéru profesionálního výtvarníka.

Muzeum má ve své sbírce zastoupeny předměty z oblasti malby, grafiky, fotografie, plastiky a designu, dohromady na 13 000 předmětů. Patří do ní například kolekce Jiřího Šetlíka, umělecká pozůstalost Zdeňka Kirchnera, filmové plakáty z 60. let, český ikonický design nebo retro předměty denní potřeby. Vedle jejich správy se MUD* zaměřuje na pořádání kulturních akcí, přednášek,

besed, koncertů a filmových projekcí. Ke své činnosti využívá také externí výstavní prostor v předsáli městské knihovny. Ve své správě má i Experimentu – experimentální prostor pod benešovskou radnicí s proměnnými interaktivními instalacemi –, který je však v současnosti nepřístupný.

Do MUD* se ale chodí také na dobrou kávu, čaj či víno. K tomu se můžete začíst do odborných knih a časopisů o umění – mají jich tu na 3 000. „Nemáme výpůjční službu mimo budovu, spousta publikací je vzácných, tak k nim zájemcům umožníme přístup aspoň tímto způsobem,“ dodala Lenka Škvorová. A ještě jednu službu muzeum nabízí – relax na malém dvorku, klidné oáze uprostřed města. Návštěvníci zde mohou odpočívat ve společnosti komorní expozice soch – Ležící od Miloslava Chlupáče nebo Krácející od Karla Nepraše, z oken nad nimi se vyklánějí figury od Kurta Gebauera. Sochařskou expozici doplňuje také krásný výhled na zříceninu minoritského kláštera na Karlově. ■

Zlenice

Zlenice jsou poprvé zmíněny v predikátu Oldřicha ze Zlenic, který roku 1318 žaloval Ctibora z Kožlí pro škody jím způsobené v osadě Kouty. Na základě výsledků archeologického výzkumu je jisté, že zdejší hrad vznikl na přelomu 13. a 14. století. Jeho osud zpečetily války v království

za doby Jiřího z Poděbrad v letech 1463–1465, kdy ho pobořila a vypálila vojska Zdeňka Konopištského ze Šternberka. Zachovalo se z něj pouze zdivo Velké věže a obytných staveb, brány a obvodové hradby se zaoblenými nárožními a příkopy. Zbytkům hradu i kopci, na němž stojí, se říká Hláska, a to podle malé osady, která kdysi patřila k hradu a byla zřejmě současně s ním zničena. Záchranu zříceniny hradu, známé například z kreseb Josefa Lady, si vzalo za své Sdružení Zlenice. Ve spolupráci s obcí Senohraby, která je majitelem objektu, za podpory velkého množství dobrovolníků a pod dohledem odborníků z památkové péče pomáhá s konzervací zlenického hradu už více než dvacet let. Zřícenina je volně přístupná.

www.zlenice.cz

Zlenice – obraz Lubomíra Kupčíka z cyklu Oživlý středověk

Na stopě záhadného zločinu na Zlenicích hradě L. P. 1318

Kostelec (Zbořený), Zlenice, Stará Dubá, Kožlí, Hrádek (Komorní), Týnec nad Sázavou – spojuje je víc než jen řeka Sázava. Někdejší šlechtická sídla ležící na dohled od známého vodního toku, se „setkala“ i v historickém detektivním románu Radovana Šimáčka Zločin na Zlenicích hradě L. P. 1318. Příběh, odehrávající se v době vlády Jana Lucemburského, vycházel v roce 1940 na pokračování v Lidových novinách, o rok později ho knižně vydalo nakladatelství František Borový. Na televizních obrazovkách ho v roce 1971 nechala ožít režisérka Věra Jordánová s pomocí herců Petra Kostky, Jaromíra Hanzlíka, Otakara Brouska, Viléma Bessera, Eduarda Cupáka, Vlasty Fabianové, Karly Chadimové a dalších.

Ale nepředbíhejme a vydejme se nejprve na malý exkurz do historie: Jan Lucemburský při svém nástupu na český trůn v roce 1310 vydal takzvané inaugurační diplomy, kterými přiznal české

vyšší šlechtě řadu privilegií, mimo jiné slíbil, že nebude do zemských úřadů dosazovat cizince. Brzy to ale porušil, což vyvolalo nevoli šlechty. Hrozící válku zažehnaly takzvané domažlické úmluvy z dubna 1318, které potvrdily platnost inauguračních diplomů a znamenaly faktickou kapitulaci Jana Lucemburského jako českého vladaře.

Domažlické úmluvy sice vrátily šlechtě privilegia, zároveň ale ukázaly, jak moc v Čechách chybí panovníkova pevná ruka. Využít toho ve svůj prospěch dokázala nejen šlechta, ale i drobní zemani – šarvátky a násilnosti byly na denním programu. A tady začíná naše vyprávění. Vydejme se po stopách příběhu, v němž jsou s výjimkou vyšetřovatele Petra Ptáčka z Ledců všechny postavy šlechticů historicky doložené.

Hrad Zlenice léta Páně 1318
Oldřich ze Zlenic, který stál na straně krále, pozval na svůj hrad okolní šlech-

tice, aby urovnali probíhající spory. Pozvání přijali Beneš z Konopiště, Zdeslav ze Šternberka, Ctibor z Kožlí, Ondřej z Hrádku se svými syny Janem a Čejchanem a také zeman Zdislav z Mrače, jemuž Oldřich slíbil ruku své nevlastní dcery Jitky. Večerní vzrušenou debatu se Oldřichovi podařilo uklidnit a pánové se rozešli do svých pokojů. Ráno je vzbudil hluk – to se zbrojnoši snažili dostat do Oldřichovy komnaty. Když vylomili dveře, našli ho zhrouceného na dubovém stole, potřísněného krví, v ruce svíral zkrvavenou dýku. Domnívali se, že si sám vzal život, vždyť dveře komnaty byly zamčeny a klíč visel uvnitř na háčku. Oldřichův syn Jan ale přišel s tím, že jeho otec byl zavražděn, protože rána neodpovídala velikosti ostří dýky, kterou držel v ruce. Podezřelým se rázem stal každý ze zúčastněných pánů, včetně Jana. Ten měl být v době otcovy smrti se syny Ondřeje z Hrádku v lesích na čekané. Ukázalo se však, že se tajně vrátil na Zlenice,

aby Jitce, kterou miloval, rozmluvil sňatek se Zdislavem z Mrače.

Jan ve snaze očistit své jméno požádal královského popravce (sudiho) Oldřicha z Týnce o dva týdny, během nichž slíbil vypátrat skutečného vraha. Ke spolupráci si přizval kamaráda ze studií Petra Ptáčka z Ledců. Pátrání je zavedlo nejen za zlenické hradby, ale také hluboko do minulosti. Zjistili, že jako poslední s Oldřichem ten večer hovořil tajemný mnich, kterého ale zanedlouho našli mrtvého. Stopy vedly na Červený Hrádek u Sedlčan, kde vyrůstal Zdislav z Mrače. Jeho otec Havel z Mrače byl postrachem kraje, nikdo proti němu ale nic nepodnikal. Zdislavova matka zemřela, když bylo chlapci několik měsíců, otec ho proto poslal na výchovu na Červený Hrádek ke své sestře Voršile. Ta ale před lety zemřela za nejasných okolností. Píchla se o otrávenou jehlu schovanou ve stříbrné skřínce se svatými ostatky.

Zbořený Kostelec

Kostelec – obraz Lubomíra Kupčíka z cyklu Oživlý středověk

Hrad, v minulosti nazývaný Kostelec, byl založen pravděpodobně za vlády Václava II. na konci 13. století, poprvé se ale zmiňuje až v roce 1342. V roce 1450 ho dobyla vojska vedená Zdeňkem Konopištským ze Šternberka, který se stal jeho majitelem a hrad přeměnil v jeden ze svých opěrných bodů. V roce 1467, v době poděbradských válek, královské vojsko hrad dobylo a zbořilo.

Romantická zřícenina láká nejen zájemce o historii, ale také umělce. Při svých cestách Posázavím se tu zastavil i Karel Hynek Mácha. Zřícenina je volně přístupná.

Mrač

První zmínky o Mrači pocházejí z roku 1318, kdy na zdejším tvrzišti vybudovaném na podlouhlém vejčitém pahrbku sídlil vladyslav Zdislav z Mrače. Jeho předkové tu pobývali na dřevěném hrádku již v druhé polovině 13. století. Dochovaly se z něj však jen dva pahorky a zbytky příkopu a valů.

Druhá mračská tvrz, nacházející se nedaleko někdejšího Zdislavova sídla, byla postavena na konci

14. století. V současnosti patří k nejzachovalejším zemanským tvrzím s plášťovým opevněním ve střední Evropě. Jejimi majiteli byli mimo jiné Benešovicové nebo Lobkovicové.

Areál je nyní v soukromém vlastnictví a jeho interiéry jsou nepřístupné.

www.mrac.cz

Stará Dubá a podhradní městečko Odranec

Raně gotický hrad Dubá založili ve 2. polovině 13. století na zalesněném ostrohu nad řekou Sázavou u Hvězdonic Benešovicové, později zvaní páni z Dubé. Z jejich rodu pocházel například husitský hejtman Jan Roháč z Dubé. Dubá patřila mezi nejvýznamnější šlechtické hrady, srovnatelné s královskými stavbami té doby.

V roce 1466 hrad rozbořilo vojsko krále Jiřího z Poděbrad a už nebyl obnoven. V roce 1648 se poprvé zmiňuje jako Stará Dubá. Hrad tvořil jeden celek s podhradním městečkem Odranec. Zřícenina unikátního sídlištního komplexu je volně přístupná.

Dubá – obraz Lubomíra Kupčika z cyklu Oživlý středověk

Vyšetřování také ukázalo, že se z Oldřichovy komnaty ztratilo královo povolení ke stavbě hradu Zlenice, což mohli Benešovicové a Šternberk využít ve svůj prospěch. Král chtěl totiž potrestat odbojné pány a zbourat jejich hrady, nařídil proto prověřit zakládací listiny hradů – a pokud by ji Zlenický neměl...

Zkouška kocourem

Popravce Oldřich ve snaze dobrat se pravdy povolal pány k sobě na Týnec. Sešli se tam všichni až na mračského zemana, který byl v Praze. Popravce se jich dotázal, zda jsou ochotni dokázat zvláštní zkouškou, že před ostatními nic nezatajili. Když svolili, zavedl je do temného sklepa, kde na špalku seděl velký černý kocour údajně obdařený zvláštní kouzelnou mocí – kdo se ho dotýká a neříká pravdu, tomu zůstane na rukou černé znamení. Oldřich vyzval přítomné, aby každý z nich kocoura pohladil a přitom odpřisáhl, že neví nic o zlenické vraždě. Když pak pochoďně

zbrojnošů sklep osvětlily, na rukou čtyř mužů byly černé skvrny, dva páry rukou byly čisté. Páni se po sobě nechápavě dívali, ale popravce jim vysvětlil, že kdo měl zlé svědomí, bál se pohladit kocoura a ruce mu zůstaly čisté. A těmi provinilci byli Beneš z Konopiště a Jan ze Zlenic. Beneš přiznal, že se bál prozrazení, protože to byl on, kdo při prohlídce Oldřichovy ložnice sebral královu listinu povolující stavbu zlenického hradu. Janův důvod, proč se kocoura nedotkl, byl prozaičtější – má ke kočkám nepřekonatelný odpor.

Varování: Pokud si chcete rozuzlení příběhu přečíst v knize nebo ho zhlédnout ve filmu, nečtěte následující část článku!

Jediným podezřelým zůstal Zdislav z Mrače. Na druhý den za ním na tvrz vyjeli Petr s Janem v doprovodu šesti zbrojnošů, aby jim Zdislav podal své vysvětlení ke smrti paní Voršily a Oldřicha ze Zlenic. Zdislav ale trval na své nevině. Rozešli se s ním s tím,

že se nazítří sejdou u soudu. Cestou domů je však přepadl houf ozbrojenců. S velkou námahou odráželi útoky přesily, když tu se bojištěm náhle ozval pokřik nových bojovníků – vedl je rytíř s modrým a žlutým perem na přilbě – Šternberk. Nový protivník, či spolubojovník? Ukázalo se, že oddíly přispěchaly Janu a Petrovi na pomoc. Když boje ustaly, rytíři otvírali hledí a Jan poznával jednoho po druhém – po Šternberkovi také Beneše z Konopiště, Oldřicha z Týnce, Ctibora z Kožlí i Jana a Čejchana z Hrádku.

Zbrojnoši mezitím spoutali poražené ozbrojence. Byl mezi nimi i těžce zraněný Zdislav z Mrače. Než naposledy vydechl, přiznal se, že zabil Oldřicha ze Zlenic. Tajemný mnich totiž Oldřichovi prozradil Zdislavovu totožnost. Ve skutečnosti se jmenuje Záviš a je bratrem zbrojnoše Tase, který zosnoval úkladnou vraždu pravého Zdislava i paní Voršily. Záviš stihl říct, že mladý Zdislav jel po smrti svého otce na rodnou tvrz Mrač. Po cestě jeho

družinu pobili lapkové a Zdislava zavraždili. Úklad zosnoval ze zjištěných důvodů velitel Zdislavovy družiny Tas. Za Zdislava, kterého na Mrači nikdo neznal, pak vydával svého bratra Záviše. Jediného možného svědka, paní Voršilu, nechal Tas zavraždit pomocí skřínky s otrávenou jehlou, kterou na Červený Hrádek odnesl jeho sluha. Od něj se později celou pravdu o zločinu dozvěděl mnich, který pak vše řekl Oldřichovi ze Zlenic. Proto Záviš Oldřicha i mnicha zavraždil.

A tajemství zamčených dveří? Podle Petra Ptáčka ho lze vysvětlit snadno. Záviš se poté, co Oldřicha zavraždil, skryl v jeho komnatě. Opustil ji až za úsvitu, kdy stráž odešla na obchůzku. Nepozorován vyšel z pokoje, zamkl ho a klíč odnesl s sebou. Na druhý den využil zmatku, který vznikl po vyrazení dveří komnaty a nálezu mrtvého Oldřicha, a klíč nepozorovaně pověsil na háček u dveří uvnitř místnosti.

Týnec nad Sázavou

Nejstarší písemná zpráva o existenci Týnce a týneckého hradu je z roku 1318. Podle archeologických nálezů ale byla tato oblast osídlena už v 8. až 10. století. V 11. století zde byl postaven nejprve dřevěný, později kamenný hrad s románskou rotundou. Majitelé týneckého hradu se často střídali a objekt pustl. Rozvoj zaznamenal až za hraběte Františka Josefa z Vrtby, který se stal jeho majitelem v roce 1785. V Týnci založil továrnu na kameninové zboží a k továrním účelům nechal upravit i areál hradu. V roce 1812 postavil novou tovární budovu, kterou později František Ferdinand d'Este přeměnil na hotel. Zakladatelem moderního průmyslu ve městě se stal v 30.

Týnec – obraz Lubomíra Kupčika z cyklu Oživlý středověk

letech minulého století pražský podnikatel Ing. František Janeček, který v Týnci postavil slévárnu hliníku, oceli

a barevných kovů a v bývalé přádelně na Brodcích zahájil výrobu motocyklů JAWA a osobních vozů MINOR.

Kožlí

Zřícenina hradu leží na strmém zalesněném ostrohu nad soutokem Tisemského a Janovického potoka v severovýchodním výběžku území obce Tisem. Poprvé se zmiňuje v roce 1318 ve šlechtickém jménu Ctibora z Kožlí. Jeho majiteli byli mimo jiné rytíři z Dubé. Na konci 15.

století hrad koupil Zdeněk Konopištský ze Šternberka, majitel nedalekého konopištského panství. Kožlí ale postupně ztrácelo svou rezidenční funkci a zpustlo. Areál je volně přístupný.

www.tisem.cz

Hrádek

Hrádek nebo také Čejchanův hrádek stál na ostrožně na levém břehu řeky Sázavy u Chocerad. Dobové prameny ho zmiňují v roce 1318 v souvislosti s Ondřejem z Hrádku. Pojmenován je po dalším majiteli – Čejchanovi z Hrád-

ku, který ho vlastnil od roku 1356. V 15. století byl hrádek sídlem lapků, proto byl rozbořen a dochovaly se z něj pouze rozvaliny.

www.chocerady.cz

Do Sázavského kláštera nejen za svatoprokopskou legendou

Svatý Prokop, František Kavalír, Soběslav Pinkas, Otomar Korbelař, Jiří Voskovec, Pavel Kohout, Michal Viewegh... osobností, které spojily své jméno s městem Sázava, je přehršel. Do historie sídla s necelými čtyřmi tisícovkami obyvatel se ale nesmazatelně zapsala ještě jedna, neprávem opomíjená, postava – benediktinský mnich Reginard z Met, který se stal v roce 1162 opatem Sázavského kláštera. Podle kronikářů byl zmíněný opat „umělý v malování a řezání jakýchkoliv obrazů ze dřeva, z kosti nebo také z kovu rozličného druhu; také nebyl nezbedný v řemesle kovářském, jakož i ve všem díle, které se skládá ze skla“. A právě s Reginardem je spojována první písemná zmínka o zpracování skla v Čechách.

„Všichni vědí, že v Sázavě je sklárna Kavalier, někteří vědí, že je tady Huť František s expozicí moderního skla, ale málokdo ví, že už ve 12. století tady byl jeden z opatů, který byl sklář. Dodnes se o něm učí na vysoké uměleckoprůmyslové škole nebo Akademii výtvarných umění,“ říká kastelánka Sázavského kláštera Slávka Matoušová. Ve snaze připomenout tuto zapomenutou část historie Sázavy proto letos v klášteře uspořádají prázdninové dílny na téma prací středověkých mnichů. Jednodenní kurzy výroby skleněné vitráže povede sklářka Martina Štědrová.

Za příběhy fresek a tajemstvím starých púd i sklepení
V ambitu kláštera je nově k vidění další restaurovaná nástěnná malba. Byla dokončena loni v prosinci a podle příběhu, který zobrazuje, dostala název Sv. Prokop křísí utonulého v řece Sázavě znamením svatého kříže. V odkrývání vzácné barokní malířské výzdoby, která „vypráví“ důležité příběhy ze života sv. Prokopa a jeho kláštera, restaurátoři pokračují i letos. „Ná-

vštěvníci tak mohou být svědky odhalování dalšího klenebního pole. Co na něm je, zatím zůstává tajemstvím i pro nás. Zážitkem ale je už samotné sledování našich restaurátorů při jejich pečlivé práci,“ dodala kastelánka. Od roku 2008, kdy Národní památkový ústav s odhalováním fresek začal, bylo plně odkryto zatím sedm z celkových 24 nástěnných obrazů.

Sázavské fresky upoutaly pozornost nakladatelství Fraus, které vydává školní učebnice. Obraz sv. Prokopa orajícího s čertem se objeví v nové verzi čítanky pro 8. třídu základní školy. „Fresky jsou opravdu hodně přitažlivé, lidé se sem kvůli nim vracejí. Vidí třeba jejich hrubou verzi a pak se přijdou podívat na hotové dílo, většinou je mezi tím dvouletý interval,“ popsala kastelánka. Velkou radost jí dělá i přízeň, kterou lidé freskám věnují v podobě finančních darů, díky nimž se pak nástěnné malby daří obnovovat. Mezi skalní donátory se zařadil také Nadační fond firmy AVAST, která vytváří počítačové bezpečnostní systémy. Již dvakrát věnoval na opravu sázavských fresek 50 000 korun, což pomůže uhradit čtvrtinu nákladů na restaurování jedné malby. Od drobných dárců se na aktuální zakázku vybralo 100 000 korun.

Klášter letos návštěvníky znovu zve i na speciální prohlídky nazvané Sázavská krajina z ptáčích perspektiv. Jejich součástí je výstup na vyhlídkovou neorenesanční věž i prohlídka krovů, púd a sklepení. Rezervace je nutná. „Je to jedna z posledních příležitostí, kdy se lidé mohou podívat na dosud neopravenou, provizorními schodišti vybavenou věž. Předpokládáme, že do přespříštího roku už tu bude všechno jiné,“ prozradila kastelánka.

Při plánované rekonstrukci bude věž mimo jiné vybavena dubovým scho-dištěm. Jeho podesty pak ozdobí reprodukce historických fotografií, které návštěvníkům ukážou, jaké pohledy se z daného místa naskytly lidem před desítkami let. „Srovnání se současností bude určitě velice zajímavé,“ poznamenala Slávka Matoušová.

Otevřené klášterní zahrady
„Na konci května a na začátku června chystáme hlavně pro přírodolovné poutníky, návštěvníky, kteří se ani nechystají na prohlídku interiéru kláštera, několik zajímavostí. Nově otevřeme pro větší kulturní aktivity i v některé jiné letní dny tzv. mariánskou lesní zahradu, do které se vchází malou brankou v sousedství zadržené niky ve zdi severní zahrady. Ta branka tam historicky nebyla. Jeden z mých předchůdců kastelánů ale choval ovce a kozy, které se pásly na severní zahradě. Když potřeboval pastvu rozšířit, nechal pro ně se svolením památkářů ve zdi vybourat malá vrátka,“ přiblížila Slávka Matoušová. Zahradu podle ní nabídne prostor pro rozjímání, odpočinek s knížkou nebo pro pořádání letních divadel. Velkou zásluhu na jejím otevření mají kromě arboristů, kteří odborně ošetřili dřeviny, také členové hnutí Brontosaurus, kteří jezdí do Sázavy pomáhat s drobnými pracemi v klášterních zahradách.

V červnu klášter znovu nabídne i speciální komentované prohlídky zahrad nazvané Krása polodivočiny s tajemnou svatoprokopskou jeskyní. „Jsou velice žádané a výhradně na objednávku. Ve skupině může být maximálně deset lidí, každý z nich má možnost strávit pět minut o samotě v prostoru, kde podle tradice pobýval sv. Prokop,“ popsala kastelánka.

Během sezóny ožije severní zahrada několika tradičními akcemi. V neděli 12. května se zde uskuteční Květinový den na téma Malý princ. Jeho součástí bude dražba obrázků, které vznikly v rámci letošní výtvarné soutěže pro děti, a její výtěžek půjde na obnovu klášterních fresek. V sobotu 25. května se na zahradě bude konat akce nazvaná SÁZAVSKÝ koncert vás Vítá, na niž zahraje skupina Jablkoň, písničkář Samson Lenk a Aneta Langero-vá s kapelou.

Jarmark, koncerty, svatby...
Klášterní areál letos čeká rekonstrukce kostela sv. Prokopa, nedostavěného trojlodí a fary, kterou realizuje jejich vlastník římskokatolická farnost s pomocí evropských fondů. Kostel bude kvůli tomu uzavřen minimálně do prosince 2020, samotný přístup do areálu ale omezen není. Na severní zahradě se dál oddává a koncertují zde muzikanti, na nádvoří se uskuteční jarmark, v klášteře se opět sejdou zájemci o malířský kurz, přijdou sem pomáhat dobrovolníci ze všech koutů země... Příchozí si jen budou muset zvyknout na určitá omezení v podobě stavebních zábran. „Nově využijeme prostor lesní zahrady, v případě potřeby otevřeme i jižní zahradu. Myslím si, že nás tato situace dostane ze zaběhnutých stereotypů, budeme moci realizovat nové nápady, se kterými přicházejí i naši příznivci,“ uzavřela Slávka Matoušová.

Kostel sv. Prokopa v Sázavském klášteře si zahrál v seriálech Hop nebo trop nebo Třicet případů majora Zemana.

Hřbitovní zeď a kostel sv. Jakuba Většího ve Stříbrné Skalici lze zahlédnout v lyrické komedii o návratu do mládí Řeka čaruje.

Sázava

Je jedním z nejkrásnějších sázavských letovisek. Na katastru města leží slovanské hradiště z 8. a 9. století, dvě pravěká neolitická hradiště a neolitické vápencové lomy. Jeho nejslavnější dějiny jsou spojeny s příchodem křesťanského poustevníka Prokopa. Na začátku 11. století založil na návrší nad pravým břehem benediktinský klášter,

který byl v raném středověku významným střediskem vzdělanosti a písemnictví. Areál je národní kulturní památkou a poutním místem ke sv. Prokopovi.

Moderní historie města je spjata především s tradicí českého sklářství. Připomíná ji Centrum sklářského umění v Huti František, které představuje také unikátní sbírku moder-

ního skla. V jedinečné dvoupatrové výstavní síni nazvané Noemova archa a v dalších částech expozice je k vidění na 400 děl vytvořených sklářskými výtvarníky na Mezinárodních sklářských sympoziích IGS v Novém Boru v letech 1982 až 2006.

K místním zajímavostem v Sázavě patří Naučná stezka Votočnice, která vede napříč nivní loukou s umělé

vybudovanými tůněmi, kde se podle legendy otáčel svatý Prokop, když oral s čertem tzv. Čertovu brázdu. Starým poutním místem, kde se podle legendy měl poustevník Prokop setkat s knížetem Oldřichem, je kaplička se studánkou V Lázních. Odpočinková zóna vznikla z bývalého hřbitova v areálu odsvěceného kostela sv. Martina.

S Milanem Štědrou na výpravy za krásami Posázaví

Jestli se budete někdy toulat kolem města Sázavy, zastavte se na slovíčko za Milanem Štědrou ve zdejším Informačním a kulturním centru na náměstí Voskovce a Wericha. Nejenže poradí, kde se dobře najíst, ale především Vás zasvěceně provede historií města spojeného se svatoprokopskou legendou a jeho okolím. A určitě přidá pár tipů na místa, která byste při svých toulkách Posázavím neměli minout. Něco málo prozradil už v následujícím rozhovoru. Zkuste se podle jeho návodu vydat ze Sázavy ke Krkavčím skalám, zřícenině hradu Stará Dubá, hradu Pirkštejn, rozhledně Špulka...

Přes Krkavčí skály k pravěkým hradištům a tajemným hradům

Ze Sázavy Vás červená turistická značka zavede ke Krkavčím skalám, kde může oko zkušeného pozorovatele zahlédnout zbytky pravěkých hradišť z doby eneolitu. Nebo se můžete jen tak kochat nádhernými pohledy do údolí a na řeku, které se před Vámi ze skal otevírají. Přes Marjánku (kde se můžete dobře najíst ve zdejší pověstné hospůdce), je to jen kousek ke kostelu sv. Jakuba Většího V Rovném u Stříbrné Skalice, který je jednou z nejvýznamnějších románských památek v Čechách. Je zasvěcen patronu horníků a zdobí ho fresky a kamenné reliéfy se zvířecími motivy z 12. a 13. století. Pokračovat můžete ke kostelu sv. Jana Nepomuckého ve Stříbrné Skalici. Nachází se v místech, kde stával hrad Skalice, což naznačuje i blízké okolí s vesničkami v podhradí postavenými do kruhu. Je to zajímavá uzavřená oblast, kde se kdysi těžilo stříbro. Jak hrad mohl vypadat, ukazuje populární počítačová hra Kingdom Come: Deliverance, která byla zasazena do kulís krajiny kolem řeky Sázavy. Kromě Sázavy a Stříbrné Skalice zavede hráče (a potenciální turisty) do Rataj nad Sázavou, Talmberka nebo Úžic. Cestou po hřebeni ze Stříbrné Skalice do Hradových Střimelic „potkáte“ řadu starých zasypaných šachet,

Hvězdárna Ondřejov

jejichž existenci prozrazují hromady hlušiny – při troše štěstí v nich lze najít neobvyklé krystaly z hlubin, které nikde jinde neuvidíte. V Hradových Střimelicích je další zřícenina hradu, najít ji ale není snadné. Odsud se pak vydejte třeba do Ondřejova s hvězdárnou a parkem. Dál pak můžete pokračovat do Hrusic, rodné vsi legendárního kocoura Mikeše s Památníkem Josefa Lady a jeho dcery Aleny. Po modré turistické značce, trasou vedoucí pod oblouky dálničního mostu, který ještě před druhou světovou válkou vyprojektoval akademik Bechyně, pak můžete sejít dolů k řece pod zříceninu hradu Zlenice-Hláská a zpět do Sázavy dojdete podél řeky. Když přejdete na druhou stranu, můžete se cestou stavět na zříceninách Stará Dubá a Čejchanov nebo na Komorním Hrádku, ten však je přístupný veřejnosti zpravidla jen jednou ročně v rámci Dnů evropského dědictví. Když toho nebudete mít dost, zastavte se ještě v pralese Ve Studeném a u studánky V Lázních. Je to výlet na celý den, který se dá absolvovat pěšky i na kole (s výjimkou pralesa). Dá se také různě zkrátit nebo se můžete popovést vlakem.

Čertovou brázdou do Chotouně, rodiště svatého Prokopa

Na Sever od Sázavy se můžete vydat po legendární Čertově brázdě, která byla zřejmě pravěkou a raně středověkou obchodní stezkou z Polabí do jižních Čech, směrem na Mělník, přes Kachní louže, Krymlov, Ždánice a Lipany (památná bitva, v níž v roce 1434 vojska Panské jednoty porazila husity) do Chotouně, která je podle legendy rodištěm sv. Prokopa. V místech, kde se jeden z českých patronů a zakladatel Sázavského kláštera narodil, stojí kostel sv. Prokopa, postavený na začátku 18. století podle projektu Jana Blažeje Santiniho-Aichela. Cesta se dá absolvovat pěšky i na kole, s ohledem na množství zajímavých turistických cílů, například v nedaleké Kouřimi a v jejím okolí, je ale časově náročná.

Ze Sázavy do Českého Šternberka a zpět

Do Českého Šternberka s majestátním hradem se dá ze Sázavy jít několika cestami. Třeba po zelené turistické značce po levém břehu řeky přes Bílý kámen – jméno mu dal krystalický vápenec,

který se zde už od pravěku těžil. Lokalita je malou přírodní rezervací, kde narazíte na unikátní flóru. Za zastávku stojí také bělokozelský a čeřenický chlum s nádhernými výhledy, které se neomrzí v žádném ročním období. Dál budete pokračovat po stezce do Čeřenic s pověstmi opředenou studánkou Habrovkou, k Prokopovu kameni zvanému též Čertovo kopyto. Do Českého Šternberka se pak můžete vydat kolem řeky přes Poříčko, nebo horem přes Drahnovice. Zpět do Sázavy se nemusíte vydat stejnou cestou, ale můžete to zkusit po červené turistické značce přes Rataje nad Sázavou. Tady si můžete prohlédnout barokní zámek s Muzeem středního Posázaví nebo hrad Pirkštejn (veřejně nepřístupný) – oba objekty si také „zahrály“ v počítačové hře Kingdom Come: Deliverance.

Hrad Pirkštejn

Do Sázavy se pak dostanete krásnou lesní cestou přes Talmberk, Mrchojedy a Budín. Je to výlet na celý den, který se dá absolvovat pěšky i na kole.

Za krásnými výhledy na rozhlednu Špulka

Modrá turistická značka Vás ze Sázavy dovede do Čeřenic a dále údolím Křešického potoka k rozhledně Špulka u Lbosína. Cestou se můžete zastavit třeba v Třemošnici. Ze Špulky se Vám naskytne pohled do otevřené krajiny ve tvaru mísy s památnou horou Blaník. Trasa je vhodná pro pěší i cyklisty.

O zálibě v historii a výpravách do Posázaví

Když pomínu klášter a huť František jako turistické zajímavosti, je v Sázavě celá řada drobných památek, většinou inspirovaných svatým Prokopem. Jednou z nejvýznamnějších je studánka V Lázních – poutní místo, kde se údajně setkal sv. Prokop s knížetem Oldřichem. Pak je tu ona Čertova brázda, na kterou už ale nikoho moc neposílám, i když ji televizní pořady v minulých letech tolik zviditelnily. Brázda jako taková totiž téměř neexistuje, je skoro zaoraná a k vidění z ní moc není. Lidi si představují něco jiného, než uvidí ve skutečnosti. Proto je od návštěvy zrazuji a spíš je posílám do Chotouně nebo Kouřimi. Pokud by člověk chtěl Čertovu brázdou projít, musel by si o ní něco nastudovat, aby věděl, co má čekat.

Nad sázavskou částí Čertovy brázdy je slovanské mohylové pole z 9. století. Z louky u Mělníka můžeme pozorovat, kudy původně tekla „prařeka“ Blanice, podle některých geologů zvaná Blánice, podle současných odborníků Ne-

chybská řeka. Tekla tam ve třetihorách a podle jedné teorie, kterou mám rád i já, se po zlomu zemských desek natočila k Labi a uvolnila místo Sázavě, která se drala pomalu k Vltavě a dostala se ke Krkavčím skalám, kde do sebe načepovala Blanici, strhla ji s sebou, a tím odvodnila Kouřimsko. Takže když vylezete na Mělník, stojíte vlastně na břehu bývalé velké prařeky, ale musíte si to umět představit. Pomohou Vám k tomu obrázky, které se všude v okolí nacházejí a které se objevují i po orbě na polích v okolí. Z toho se dá usuzovat, že tam v dávné minulosti opravdu tekla řeka. Ten kraj je pestrý, je tam řada slovanských hradišť a je vidět, že ta oblast byla i pro naše předky hodně zajímavá. Pomyslná přímka podél Čertovy brázdy pak pokračuje od sázavského hradiště na Vraník

a proti proudu Blanice k Libži se stáčí na Vlašim. Projít tato bývalá slovanská hradiště může být také zajímavým, ale náročným výletem.

Rád se vydávám na výpravy do okolí se svým psem – zlatým retrívr – je to úžasný „člověk“, který mě vyvádí na dlouhé procházky. Kam půjdeme, si ale vybírám já. Miluju výhledy do širšího okolí, mám několik oblíbených kopců, z nichž pozoruji, jak barevně se krajina mění v ročním i denním období a zapisuji si to. Bohužel zjišťuju, že na mých oblíbených místech se staví baráky a všude jezdí auta. Tam, kde byly louky s tisíci svatojánských broučků, jsou teď anglické trávníky... Na druhou stranu se snažím objevovat jiné části, méně poznamenané člověkem, ale moc už jich není. Dosazuji si do nich vztahy z historie, hledám souvislosti, mám to jako příběh, mnohem pestřejší než když bych jen procházel krajinou.

Hodně objevů jsem udělal při výpravách s kamarády-odborníky, třeba s archeologem Jiřím Bernatem nebo historikem Petrem Sommerem. Ale i v Sázavě mám přátele, kteří mají zájem o krajinu a s nimiž společně vyrážíme do okolí. Prostě nejsem na to sám, navzájem se inspirujeme a korigujeme si názory. ■

Milan Štědra (1957)

Narodil se v Sázavě, ale dětství prožil v Plzni. Vystudoval sklářskou školu v Železném Brodě a vrátil se do Sázavy, kde ve zdejší sklárně vyrábějící technické sklo pracoval 28 let jako tavič, operátor a mistr. V současnosti je vedoucím městského informačního centra. Zajímá se o historii a archeologii, je kronikář, muzikant, kreslíř...

POZNEJTE POSÁZAVÍ ZÁBAVNĚ A S DŮVTIPEM

Baví Vás Posázaví? Přijměte pozvání k jeho návštěvě. Stačí si obout dobré pohorky, sednout na kolo nebo do lodě, projet se po zdejší legendární železnici nebo zdejší krajinu prozkoumat z koňského sedla. Možná si říkáte, že už jste tu všechno viděli, zkusili, zažili, ochutnali... Ověřte si své znalosti o regionu, jemuž dala jméno romantická řeka Sázava, ještě prostřednictvím následujících

kvízů. Třeba se dozvíte i mnohé nepoznané. Pak už bude jen na Vás, jestli znovu obujete dobré pohorky, sednete na kolo nebo do lodě, projedete se po zdejší legendární železnici nebo se vyvihnete do koňského sedla...

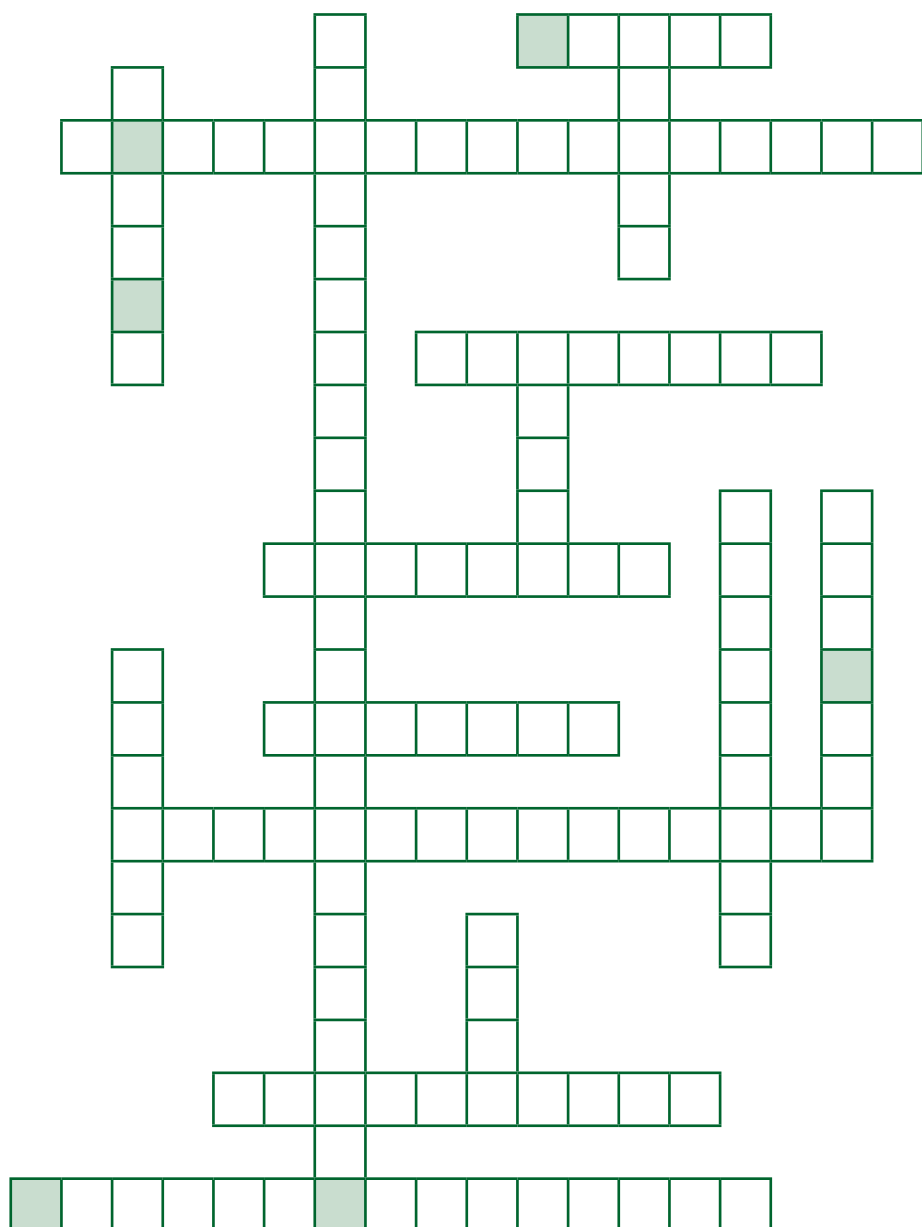
U nás budete vždy vítáni!

Stojí na vrchu Březák nedaleko Divišova, na vyhlídce ve výšce 30m vede 151 schodů. Osmisměrka prozradí víc...

E	C	I	N	A	K	S	Í	L	P	C	R
T	N	E	M	U	K	O	D	E	G	E	O
F	G	Z	K	U	Ž	E	L	A	R	S	H
O	R	L	A	K	V	O	R	T	A	T	P
T	I	E	E	K	T	Á	D	A	M	A	R
O	M	C	S	O	Ž	Ř	E	H	O	T	O
G	A	K	N	I	P	O	T	C	F	O	B
R	S	I	N	O	M	Á	L	A	O	B	L
A	A	F	K	Í	D	E	Š	O	N	O	É
F	P	U	T	N	U	L	D	K	K	R	M
K	S	K	A	M	N	E	S	T	I	E	A
A	A	M	O	L	A	L	S	V	E	T	R

AMNESTIE	MANDÁT
CESTA	OMÍTKA
DEMISE	PELTON
DOKUMENT	PLÍSKANICE
EKOLOŽKA	POKUS
FIKCE	PROBLÉM
FOTOGRAFKA	ROBOTA
GARÁŽ	ŘEHOT
GRAMOFON	SLALOM
GRIMASA	SVETR
CHATA	TATROVKA
KOLT	TOPINKA
KUŽEL	

Kdo navštíví Posázaví a neochutná Šternberské ... (viz tajenka), o hodně přišel! Nejlepší jsou přímo od zdroje – z malého krámků na dohled od majestátního hradu v Českém Šternberku.

Jak na to: do řad a sloupců doplňte uvedená slova podle počtu písmen (všechna zmíněná hesla mají úzký vztah k regionu Posázaví). Tajenka se skrývá v zabarvených políčkách – čtete ji zprava doleva a seshora dolů.

4
JAWA

5
ZLATO
MIKEŠ
KOZEL

6
HOUSLE
ŠPULKA

7
SKLÁRNA
BISPORT

8
KAMENINA
JEMNIŠTĚ

9
KONOPIŠTĚ

10
MOSTŽAMPACH

15
ČISTÁŘEKASÁZAVA
LIŠKABYSTROUŠKA

17
POSÁZAVSKÝPACIFIK

23
FRANTIŠEKFERDINANDDESTE

